

MINOR INCLUSIEVER ONDERWIJS OP HOGESCHOOL KPZ

In semester 6 dagen wij onze studenten uit om hun grenzen te verleggen. Soms letterlijk door naar het buitenland te gaan voor een studie of stage. Sommige studenten blijven dichterbij huis en stappen toch uit hun comfortzone en verleggen grenzen. Zo'n 25 derdejaars studenten kiezen dit studiejaar om zich te verdiepen in verschillende vormen van gedrag en leren, voor het interprofessioneel samenwerken met andere professionals en voor een verbreding en verdieping op begrippen als inclusie, diversiteit en kansengelijkheid. Daarbij stappen veel van hen voor een stage over van het regulier onderwijs naar andere vormen van onderwijs. We moedigen studenten aan dit aan te durven. Graag delen wij, docenten Gertine Vorstelman, Anneke Sanderse en Olga Jaskulski, in dit artikel onze ervaringen met de minor Inclusiever Onderwijs, in de wandelgangen inmiddels bekend als de MIO.

'Mijn eerste MIO dag heeft mijn verwachten vol overtroffen. Dit was een dag vol inspiratie, nieuwe theorieën, lol, een leuke groep en fijne docenten. Ik mocht zelfs aangeven waar ik meer over zou willen leren in de aankomende maanden, de docenten spelen hierop in.'

Student studiejaar 2024-2025

Introductieweek MIO 2024-2025

Inclusieve les bewegen

HET RECHT OP INCLUSIE

Vanuit het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) krijgen scholen de opdracht om voor 2035 de overstap te maken naar inclusief onderwijs. De meest complete definitie beschrijft Graham in het boek *Inclusive education for the 21st Century* (2020). Inclusief onderwijs is een fundamenteel mensenrecht en een proces van systeemverandering in het onderwijs dat tot doel heeft om barrières te slechten zodat alle kinderen kunnen participeren in leerervaringen en leeromgevingen. Inclusief onderwijs onderscheidt zich van exclusie, segregatie en integratie. Het recht op inclusief onderwijs is vastgelegd in het VN-verdrag van de rechten voor het kind en het VN-verdrag voor het gehandicapte kind (Norwich, 2014).

Olga Jaskulski, Gertine Vorstelman en Anneke Sanderse

Kortom: Inclusief onderwijs staat voor onderwijs voor iedereen. Kinderen hebben het recht om thuisnabij onderwijs te volgen en erbij te horen. En als elk kind hier recht op heeft, dan moet dit mogelijk worden gemaakt (Van Crombrugge & Noens, 2023).

Inclusief onderwijs is geen nieuw begrip in onderwijsland en is binnen de basisscholen in Nederland een topic. Schoolteams bereiden zich voor op het creëren van een inclusievere setting van het onderwijs passend binnen de kaders die de school te bieden heeft. Dat blijkt geen eenvoudige opgave. Er leven vragen: Hoe kunnen we alle kinderen een plek bieden waar zij zich kunnen ontwikkelen en tot bloei kunnen komen? Welke kennis en expertise hebben wij hiervoor nodig? En hoe zorgen we ervoor dat leraren voldoende ondersteuning kunnen bieden aan alle kinderen?

De wens om meer kennis en ervaring binnen de bachelor te kunnen opdoen werd al langere tijd uitgesproken door studenten. Zij ervaren een bepaalde mate van handelingsverlegenheid als het gaat om kinderen met speciale onderwijsbehoeften, met name ten aanzien van gedrag.

Ook het werkveld merkte dit op. Wij gunnen onze studenten een sterke basis wanneer zij het vierde jaar van de opleiding doorlopen en vervolgens als startende leraar voor de groep staan, en daarbij te maken krijgen met uitdagingen die het onderwijs hun biedt. Om deze reden is er binnen de curriculumvernieuwing van semester 6 een nieuwe minor ontwikkeld door docenten en collega's uit het werkveld. De input vanuit de praktijk bleek van onschatbare waarde. De praktijk en de vakinhoud binnen deze minor zijn onlosmakelijk verbonden.

DE DRIE TOPICS BINNEN DE MIO

Inclusief onderwijs is een breed thema, het omvat alles waar een leraar dagelijks mee te maken heeft. Voor studenten hebben we de minor daarom opgedeeld in drie afzonderlijke topics:

- [Gedrag en leren](#)
- [Interprofessioneel samenwerken](#)
- [Inclusie](#)

Hoewel er gewerkt wordt vanuit deze drie blokken ervaren studenten de continue samenhang en dat is zo waardevol.

Binnen gedrag en leren maken zij kennis met verschillende speciale onderwijsbehoeften waar een leraar in de klas dagelijks mee te maken heeft.

Wat gaat er schuil achter het gedrag dat ik zie bij een kind? Hoe kan ik mijn handelen hierop aanpassen, voor de individuele leerling maar juist ook voor de hele groep? Verschillen zien als kansen om je onderwijs voor alle kinderen toegankelijk te maken is hierbij een uitgangspunt. Studenten gaan zich verdiepen in één kind, het gedrag nader analyseren vanuit theorie en hier passende interventies voor opstellen. Dit doet de student niet alleen, maar samen met diverse professionals in de school. In het blok interprofessioneel samenwerken (IPS) worden vragen beantwoord als: wat is IPS eigenlijk, wie zijn er allemaal bij een school of leerling betrokken en hoe verloopt die samenwerking?

Hoe is de zorg georganiseerd in Nederland, binnen een samenwerkingsverband én in een school of IKC? Ze onderzoeken dit in de praktijk, interviewen diverse experts en ze verdiepen zich hier verder in. Ook leren en ervaren ze welke competenties er nodig zijn in deze vorm van samenwerking. Wat vraagt IPS van mij? Tijdens een interprofessionele challenge met studenten van diverse opleidingen op Windesheim ondervinden zij letterlijk hoe het is om deze samenwerking aan te gaan.

*Werkweek MIO 2024-2025
Uiteten in Rotterdam*

'INCLUSIE IS EEN MINDSET'

Naast kennis en ervaring is het vormen van een visie op inclusief onderwijs en het ontwikkelen van een mindset een onderdeel, het derde topic, binnen de MIO. De kijk op maatschappelijke thema's als diversiteit en kansengelijkheid vraagt om multi-perspectiviteit. We leren onze studenten in kansen te denken, een dilemma van meerdere kanten te bekijken, oplossingen te zoeken en de samenwerking aan te gaan. Studenten ontwikkelen de mindset dat het niet alleen hoeft. Juist niet! Inclusie is een manier om meer samen te leren en samen te leven. Niet alleen voor onze kinderen en jongeren maar ook voor leraren en andere professionals.

De MIO, door studenten vorig jaar ook wel omschreven als 'Mchtig Interessante Onderwerpen' opent hun de ogen. Op diverse mooie onderwijsplekken zien en ervaren zij hoe je als leraar het verschil kan maken, maar ook hoe enorm complex het soms kan zijn. Met name studenten die stagelopen in het speciaal (basis)onderwijs komen met interessante cases terug in de les, waar we middels intervisie bespreken hoe we deze uitdagingen aan zouden kunnen gaan, wat en wie we hierin nodig hebben. De uiteenlopende praktijkplekken, waaronder ook de ziekenhuisschool, scholen voor nieuwkomers, settingen voor hoogbegaafden en de diverse clusterscholen maken het tot een rijk palet aan ervaringen. Dat gunnen we elke student!

*Werkweek MIO 2024-2025
Fietstocht door Rotterdam*

*Introductieweek MIO 2024-2025
Obs Johan Seckel Ommen*

BIJZONDERE MOMENTEN

De MIO omvat naast de vele lessen van onze docenten en gastsprekers ook meerdere bijzondere momenten. Zo maken ze tijdens de introductieweek op een inspirerende en praktijkgerichte manier kennis met de drie topics zoals hiervoor al genoemd: Gedrag en Leren, IPS en Inclusie. Zo werd de introductieweek door niemand minder dan gedragsspecialist Bart Heeling geopend. Hij weet studenten direct aan het denken te zetten over inclusie, kansen en het kijken voorbij gedrag en labels. Nog diezelfde week maakten studenten kennis met onopgemerkt talent via de ontmoeting met Barbara de Baare en de bijbehorende film *Onopgemerkt Talent*, en ervoeren zij tijdens een inclusieve gymles hoe bewegen voor ieder kind toegankelijk kan zijn. De week werd afgesloten met een schoolbezoek aan SBO Johan Seckel in Ommen, waar theorie en praktijk samenkwamen en studenten werden uitgedaagd om te reflecteren op hun rol als toekomstig onderwijsprofessional.

De introductieweek zet meteen de toon: zien wie het kind is, en samen het verschil maken.

Een ander bijzonder moment binnen de minor is de driedaagse werkweek. Tijdens deze dagen stapten studenten letterlijk in de wereld van de ander, onder

meer tijdens de expeditie in het donker in het Muzieum (waar blind en slechtziend-zijn centraal staat) en het bezoek aan het Dokhuis in Rotterdam, waar we kennismaakten met de principes van pedagogisch tact en waar we werden uitgenodigd mee te wandelen in een heus levensverhaal. De werkweek werd afgesloten met schoolbezoeken in Den Haag, waar inclusie in de dagelijkse onderwijspraktijk zichtbaar werd. Door drie dagen even echt buiten je eigen context te zijn, ervaringen te delen en te reflecteren, werd inclusie niet alleen besproken,

'Een tof aspect van de diverse stageplekken is het feit dat we ervaringen kunnen uitwisselen. De één loopt stage in het speciaal (basis-) onderwijs, de ander op een ziekenhuisschool, een nieuwkomersschool, een klas met hoog-begaafden of zelfs in het VO. Iedereen maakt wat anders mee. De meest bijzondere momenten delen we met elkaar en daar leren we samen van.'
Student studiejaar 2024-2025

*Werkweek MIO 2024-2025
Muzieum Nijmegen*

maar ook daadwerkelijk beleefd. Voor mooie voorbeelden rondom inclusie en kansengelijkheid is er genoeg te ontdekken in Nederland zelf.

Naast deze grote, geplande momenten zit de kracht van de minor misschien wel juist in de kleine parels dichtbij. In intieme ontmoetingen en persoonlijke verhalen. Zoals die van een ouder die ons meenam in de dagelijkse worsteling van het opvoeden van een kind dat nét iets anders vraagt en niet vanzelfsprekend past binnen het onderwijssysteem. Of de verhalen van studenten zelf die hun persoonlijke schoolervaringen delen, of hun worsteling met een label, ooit goed bedoeld gekregen in hun jeugd.

Ook professionals uit het werkveld droegen op hun eigen manier bij: soms vanuit expertise en kennis bij het ontwikkelen van de minor, soms in het klein, door een persoonlijk verhaal of praktijkervaring te delen. Deze narratieve momenten maken inclusie, gedrag en leren tastbaar en menselijk. Ze laten zien dat inclusief onderwijs niet alleen gaat over structuren en beleid, maar vooral over luisteren, afstemmen en écht gezien worden.

En als inclusief onderwijs een recht is, dan is het opleiden van inclusieve leraren een gezamenlijke opdracht. De minor Inclusiever Onderwijs laat zien

hoe theorie, praktijk en persoonlijke verhalen samen kunnen komen en studenten voorbereiden op de complexiteit en de rijke uitdagingen binnen het onderwijs van vandaag. Voor onze Hogeschool KPZ ligt hier een kans én een verantwoordelijkheid: om studenten niet alleen vakbekwaam af te leveren, maar hun de houding, kennis en moed mee te geven die nodig zijn om verschil te maken. Want inclusief onderwijs begint niet bij systemen of beleid, maar bij professionals met een inclusieve mindset die durven zeggen: dit kind hoort erbij, en ik ook in dit verhaal. Laten we samen zo moedig zijn!

Hiernaast zie je een brief van één van de studenten van de MIO.

OVER DE AUTEURS

Gertine Vorstelman is hogeschooldocent pedagogiek en onderwijskunde op Hogeschool KPZ.

Anneke Sanderse is hogeschooldocent pedagogiek en onderwijskunde op Hogeschool KPZ. **Olga**

Jaskulski is hogeschooldocent taal op Hogeschool KPZ. **Daphne van der Laan** is vierdejaars student bachelor Leraar Basisonderwijs en volgde de minor Inclusiever Onderwijs in studiejaar 2024-2025.

BRIEF VAN MARITH RENS

'Er is verschil tussen gehechtheid en empathie. Die kinderen... Ze hebben verder niemand. Daarom zitten ze in een weeshuis. Ze zouden niet met een lege maag naar bed hoeven te gaan of bang hoeven te zijn dat ze worden afgebeuld. Alleen het feit dat deze weeskinderen gescheiden moeten worden gehouden van gewone kinderen is geen reden om ze anders te behandelen. Alle kinderen, ongeacht hun aard of waartoe ze in staat zijn, moeten koste wat het kost beschermd worden.'

Als ik terugdenk aan mijn eigen kindertijd, zie ik een boos meisje. Ik voelde me vaak onbegrepen en al die emoties kwamen eruit in boosheid. Veel leraren hebben dat niet gezien, omdat ik goed was in maskeren. Maar van binnen was ik een boos kind.

De MIO (Minor Inclusiever Onderwijs) heeft mij laten ervaren dat ik niet alleen ben in die gevoelens. Er zijn veel kinderen die zich onbegrepen voelen en daardoor een ander beeld van zichzelf laten zien. Dat maakt het werk van een leraar soms lastig: hoe zie je de kinderen die zichzelf onzichtbaar maken? Hoe ga je om met kinderen die juist heel aanwezig zijn door hun interne onrust? En waarom laten kinderen gedrag zien wat ze laten zien?

Tijdens de MIO leerden we over verschillende manieren waarop kinderen kunnen verschillen zoals ADHD, ASS, hechtingsproblemen, trauma of hoogbegaafdheid. We leerden hoe je daar positief op kunt aansluiten en hoe je elk kind het beste kunt ondersteunen. Een van de mooiste ervaringen was mijn stage op een SBO in groep 8. Daar ontmoette ik kinderen die mij lieten zien dat het niet erg is om anders te zijn. Deze kinderen hebben mijn boosheid gevoeld en mij laten ervaren dat mijn 'boze meisje' gezien wordt. Voor het eerst hoefde ik niet te maskeren. Ik voelde dat ik op school mezelf mocht zijn en dat mijn emoties er mogen zijn.

De MIO heeft mij niet alleen veel geleerd over kinderen en hun gedrag, maar ook over mezelf. Het heeft mij laten zien hoe belangrijk het is om te kijken, te begrijpen en ruimte te geven. Elk kind verdient dat. Juist kinderen die anders zijn, die zich verbergen of hun emoties niet makkelijk laten zien, verdienen het om gezien te worden en beschermd te worden. Net zoals de quote zegt over weeskinderen, geldt dat ook voor ieder kind dat anders is: ze hoeven niet bang te zijn, hoeven niet te maskeren en verdienen liefde, begrip en veiligheid. De MIO laat zien dat goed onderwijs niet alleen gaat over lesgeven of kennis overbrengen, maar over aanwezig zijn, oog hebben voor de kleine signalen en een plek bieden waar kinderen zichzelf mogen zijn. Het gaat erom dat wij als leraar zien wie de kinderen werkelijk zijn, ook als hun gedrag verwarrend of uitdagend is. Wanneer een kind zich veilig voelt en gezien wordt, kan het groeien, leren en zelfs de boosheid of onzekerheid langzaam loslaten. Dit is de kern van inclusiever onderwijs: verbinding en het kind centraal zetten, zodat elk kind zich gezien voelt.

Marith Rens

Vierdejaars student bachelor leraar basisonderwijs en student minor
Inclusiever Onderwijs studiejaar 2024-2025